

دانشنامه سیاسی

داریوش آشوری

انتشارات فرارید

الف

ائتلاف: نک هم پیمانی.

آبر قدرت، قدرتی که از دیگر قدرتها قویتر باشد. در اصطلاح سیاسی «ابر قدرتها» کشورهای هستند که از نظر قدرت صنعتی و نظامی از کشورهای دیگر قویترند و بر صحنه‌ی سیاست بین‌المللی فرمانروایی دارند. این اصطلاح بخصوص در مورد امریکا و شوروی به کار می‌رود که از نظر تولید صنعتی، قدرت نظامی نیروی ضربتی اتمی، وسعت خاک، منابع طبیعی و شمار جمعیت از دیگر کشورها بسیار جلوترند و امکانات مانهور^۱ سیاسی و نظامی آنها در صحنه‌ی بین‌المللی بسیار بیش از دیگران است و دورقیب اصلی در حوزه‌ی رقابت سیاسی و نظامی به شمار می‌آیند.

آپارات (حزبی): نک دستگاه.

آپارتهیت: نک جداگری.

اپورتونیسیم: نک فرصت جویی.

اپوزیسیون ۱، [از زبان فرانسه، به معنای «مخالفت» یا «مخالفتان»] در معنای وسیع کلمه عبارتست از کوشش اتحادیه‌ها، حزبها، گروهها، دسته‌ها و افراد برای دستیابی به هدفهایی در جهت مخالف هدفهای دارندگان قدرت سیاسی، اقتصادی و اجتماعی؛ خواه با استفاده از شیوه‌های پارلمانی خواه با شیوه‌های دیگر. در معنای محدود، «اپوزیسیون» نامی ست برای گروهی که در نظامهای حکومت پارلمانی به موجب قانون اساسی موجودیت آن به رسمیت شناخته شده و در پارلمان گروهی را تشکیل می‌دهد که به حکومت (یا دولت) پیوسته نیست و از آن حمایت نمی‌کند، ولی با آن خود را به یک قانون اساسی وفادار می‌داند. اپوزیسیون پارلمانی با شرکت در گفت‌وگوهای مجلس و با شور قانونی، مطابق شرایطی که قانون اساسی معین کرده است، در کار حکومت نظارت مستقیم دارد و افکار عمومی را در جریان می‌گذارد. مهمترین وظیفه‌ی اپوزیسیون آنست که به انتخاب کنندگان امکانات انتخاب دیگری را نشان دهد و از این راه امکان انتخابات در ستر را فراهم کند. اپوزیسیون مظهر حکومت احتمالی آینده است. اینگونه اپوزیسیون جزء مکمل نظامهای پارلمانی در کشورهای سنتی لیبرال، مانند انگلستان، فرانسه و سوئد است که معمولاً دو حزب اصلی در آنها وجود دارد که به نوبت نقش حاکم و اپوزیسیون را به عهده می‌گیرند. در نظامهای یک حزبی اپوزیسیون به صورت رسمی و قانونی وجود ندارد. در این نظامها هرگونه مخالفت با حزب و دولت حاکم مخالفت با نظم عمومی و قانون اساسی شمرده می‌شود.

در ایالات متحد آمریکا، به سبب وجود نظام ریاست جمهوری وجود یک اکثریت یکدست در پارلمان ضروری نیست و نامتمرکز بودن حزبها تشکیل فراکسیونهای یکپارچه را ناممکن کرده است و به همین دلیل، در آمریکا اپوزیسیون به عنوان یکی از نهادهای مربوط به قانون اساسی وجود ندارد، و به علت درکار نبودن یکپارچگی فراکسیونی در آن کشور، در مسائل اساسی نمی‌توان از وجود اپوزیسیون، به معنای محدود کلمه، سخن گفت. نظام ریاست جمهوری (نکد رئیس جمهور) این امکان را می‌دهد که اکثریت پارلمانی از یک حزب باشد و رئیس جمهور از حزب دیگر و این دو با یکدیگر همکاری کنند و این وضع بارها در آن کشور پدید آمده است.

نخستین اپوزیسیون سیاسی در سده‌ی هجدهم میلادی در انگلستان با دو گروه (و پگ‌ها و توری‌ها) پدید آمد که از نظر منشاء اجتماعی اختلاف اساسی نداشتند و در بسیاری موارد باهم همصدا بودند و جنگ اکثریت و اقلیت میان آندو و جابجا شدن حزب حاکم و حزب مخالف بیشتر جنبه‌ی اختلاف نظر سیاسی شخصی داشت تا معنای کلی سیاسی.

اتحاد گمرکی / ۹

در یک نظام کامل حکومت پارلمانی، اپوزیسیون وظایفی را به انجام می‌رساند که در نظریه‌ی کلاسیک «تفکیک قوا» * برای پارلمان در نظر گرفته شده است. زیرا از زمانی که نظام پارلمانی شکل گرفت، همواره رئیس دولت و رهبر اکثریت پارلمانی یکی یا با هم متحد بوده‌اند و این یگانگی می‌تواند نقش پارلمان را، که نظارت بر اجرای قانون و وضع قوانین مطابق قانون اساسی است، خراب کند؛ از اینرو، اپوزیسیون وسیله‌ای مؤثر برای نظارت بر قوه‌ی مجریه به شمار می‌آید.

اتحاد گمرکی^۱، قراردادی میان دو یا چند کشور برای برقرار کردن تعرفه گمرکی واحد و برداشتن مرزهای گمرکی میان خود و گذاردن مرزهای مشترک گمرکی برای دیگر کشورها. مثلاً، کشورهای بلژیک، هلند، و لوکزامبورگ اتحاد گمرکی «بنلوکس» * را به وجود آورده‌اند.

اتحادیه‌ی اروپای غربی^۲، در مه ۱۹۵۵ به وجود آمد و گسترش یافته‌ی «سازمان پیمان بروکسل» * است که در همان روز برپه شده. اعضای این اتحادیه همان دولتهای عضو پیمان بروکسل (انگلستان، بلژیک، فرانسه، لوکزامبورگ و هلند) اند، به اضافه‌ی ایتالیا و آلمان غربی (که در همان روز حاکمیت خود را باز یافت). اتحادیه شورایی از هفت وزیر خارجه و مجمعی از هفت نماینده‌ی کشورهای عضو در مجمع مشورتی «شورای اروپا» * یک آژانس نظارت بر جنگ افزارها، چندین کمیته و یک دبیرخانه دارد. کمیته‌ی جنگ افزارهای آن با سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (نک. ناتو) پیوستگی دارد.

اتحادیه‌ی افریقا و مالاگاسی^۳، اتحادیه‌ی کشورهای مستقل و اغلب فرانسه زبان افریقایی، که در سپتامبر ۱۹۶۱ ایجاد شد و در فوریه‌ی ۱۹۶۵ با نام «سازمان مشترک افریقا و مالاگاسی» از نوزنده شد.

1. customs union   2. Western European Union   3. African and Malagacy Union
(Union Africaine et Malgache, UAM)